

ljudi. Zaključke je z dolgim aplavzom potrdilo več kot 50 udeležencev iz vse Slovenije, Hrvaške, Avstrije, Nemčije in Italije. *P. Tarzicij Kolenko* se je zahvalil vsem predavateljem, vsem gostom in vsem tistim, ki so kakorkoli pripomogli k uspehu simpozija, in menil, da je zaradi simpozija oziroma zaradi jubileja minoritov tudi mesto Ptuj bilo nekaj časa v ospredju.

Skupno kosilo Pri Ribiču, ogled kleti pod strokovnim vodstvom enologa A. Skaža in vinska pokušnja so razvezali jezik tudi najmanj zgovornim. Simpozij je bil zaključen na Ptujski gori ob kozarcu *Gornine*, jubilejnega vina Minoritskega samostana in ptujskih kleti.

Poročilo naj dopolnimo še z

Zaključki zgodovinskega simpozija ob 750-letnici minoritskega samostana na Ptuj

— Največja pridobitev simpozija je 448 strani obsegajoč Zbornik z naslovom: *Minoritski samostan na Ptuj 1239—1989*, ki je izšel že pred posvetovanjem. Prispevki v Zborniku so pisani v prvi vrsti na podlagi arhivskih virov iz domačih in tujih arhivov ter ustanov. Avtorji so črpali podatke iz zelo obsežnih fondov in poudariti je treba, da je bilo delo zahtevno in predvsem v tujini otežkočeno zaradi neurejenosti nekaterih fondov. Za ta Zbornik je bil prvič uporabljen obsežen fond Štajerske province, ki ga hranijo na Dunaju.

— Pridobljene so bile številne fotokopije dokumentov predvsem iz tujih arhivov. Oblikoval se je poseben fond tovrstnega gradiva, ki se bo hranil na Ptuj in se seveda tudi v bodoče dopolnjeval.

— Zbornik ni lokalnega pomena, čeprav obravnava na videz domačo krajevno zgodovino. Razprave dopolnjujejo celovito podobo slovenskega zgodovinopisja; saj se je zgodovina ptujkega samostana vsaj pol tisočletja odvijala v srednjeevropskem prostoru.

— V bodoče je potrebno nadaljevati s pridobivanjem tuje literature in evidentiranjem gradiva v tujih arhivih (Vatikan) ter pridobivati nove kopije gradiva, da bi lahko predstavili duhovno življenje v samostanu, ki še ni moglo biti ustrezno predstavljeno do leta 1800, ker kljub marljivemu iskanju v Gradcu in na Dunaju ni bilo mogoče najti zapisnikov provincialnih kapitljev, ki edini morejo podati podrobnejši vpogled v življenje nekega samostana. Potrebno bo podrobneje obdelati gvardijana Gašperja Dietla, morda v obliki monografije. V njegovem času je samostan s cerkvijo dobil veličastno baročno podobo. Potrebno bo iskati sledi za manjkajočimi kodeksi, ker te do danes niso bile odkrite. Podati bi bilo potrebno celovitejšo podobo samostana v novem veku.

— Kljub obširnemu in temeljitemu delu, ki je bilo opravljeno za restavriranje minoritskega samostana, je potrebno z deli nadaljevati. Pri tem je mišljena ponovna gradnja cerkve, brez katere je samostan kot liturgična celota okrnjen kljub rekonstrukciji prezbiterija. Na ta način bo vzpostavljena spomeniška celota samostana, ki kot raščena arhitektura lahko prenese takšen nov dodatek.

— Na Minoritskem trgu je v sklopu sistematične prenove mesta potrebno postaviti Marijin steber — spomin na krščansko zmago nad Turki pri Monoštru leta 1664. Na ta način bodo ponovno vzpostavljena avtentična prostorska razmerja Minoritskega trga oziroma današnjega Trga svobode.

Kristina Šamperl Purg

CARL CZÖRNIG MED ITALIJO IN AVSTRIJO

Goriški Istituto di storia sociale e religiosa je 15. decembra 1989 pripravil simpozij z naslovom *Carl von Czoernig fra Italia e Austria*. Prireditelj se je spomnil stote obletnice Czörnigove smrti (v Gorici 5. oktobra 1889) obenem pa pričel z raziskavo novih poglavij goriške zgodovine — nemške sestavine krajevine preteklosti. Carl Czörnig (1804—1889) je utemeljitelj avstrijske državne statistike, avstrijski državni uradnik na Dunaju, v Trstu in v Lombardiji, pisec o mnogih problemih krajev, v katerih je kot državni uslužbenec živel, publicist in raziskovalec z zelo širokim obsegom interesov in ne nazadnje tudi zgodovinar. V tej panogi Czörnigovih zanimanj ima posebno mesto obsežna zgodovina goriške dežele in Gorice (1873—1874). Nekaj je bilo razlogov, ki so prireditelja simpozija napotili k odločitvi, da na poseben monografski način obravnava osebnost iz nemškega kulturnopolitičnega sveta, vendar pa hkrati osebnost, ki je bila najtesneje povezana s Trstom in predvsem z Gorico.

Kot nekaj uvod v enodnevni sestanek je goriški inštitut za versko in družbeno zgodovino načrtoval nekaj predhodnih predavanj. V okviru teh naj bi poznavalci razpravljali o goriški historiografiji. Ta nadvse koristna pobuda se ni uresničila. Program enodnevnega sestanka je najavil poleg uvodnih in zaključnih govorov v celoti deset

referatov. Referenta Giulio Cervani (o goriški historiografiji 19. stoletja; o goriški in »julijski« historiografiji je predaval že 10. februarja 1989 v Gorici na začetku akademskega leta goriškega inštituta) in Marco Meriggi (o Czörnigovi lombardski izkušnji) sta svojo udeležbo odpovedala. Namesto odsotnega Cervanija je nastopil Fulvio Salimbeni, ki je v svoji najavljeni poseg (zgodovinopisje 19. stoletja v Primorju) vnesel tudi razpravo o goriškem zgodovinopisju obravnavanega časa. Salimbeni je enciklopedičen poznavalec problematike, deleža slovenskega zgodovinopisja pa ni posebej omenjal. Salimbeni je celotno srečanje tudi vodil, posamezne referate je komentiral in historiografsko označeval.

Za poznavanje Czörnigove življenjske poti je bilo zagotovo dragoceno izhodišče predavanje mlade zgodovinarke iz Trevisa Marie Tonetti. O Czörnigu ni neke sodobno zasnove biografije (njegova avtobiografija je bila prvič objavljena že leta 1879 na Dunaju); pri Slovencih je o njem še največ pisal Franc Kralj (PSBL, snopič 3, 1976), njegovo metodo jezikovnega štetja (1846) pa je označil Bogo Grafenauer (Razprave SAZU, razred I, 1950). Biografski prikaz ni povsem odgovoril na nekatere vidike življenjske poti. Le-te so odkrivali nekateri drugi referati, nekaj pa jih je prihranjenih bodočim raziskavam. Profesor beneške univerze Umberto Corsini je poročal o Czörnigovem razmerju do italijanskega Risorgimenta. Razmerje se seveda osredotoča predvsem na izkušnje, ki si jih je pridobil za časa bivanja v Milanu (1831—1841), v Milanu pa je bil tudi v revolucionarnem letu 1848; temelj za razpravo o Czörnigovem odnosu je njegov spis o vzrokih italijanske revolucije. Tudi prispevek profesorja univerze v Paviji Alberta Milanesia je obravnaval Czörnigovo delovanje v Lombardiji, povezano z raziskavo o tamkajšnjih zemljiških razmerah. Zanimivo gradivo je bilo desetletja nepoznano in šele pred leti obdelano, za kar je poskrbel Luigi Faccini.

Simpozij je bil razdeljen na dopoldanski in popoldanski del. Popoldne je v prvem nastopu Maria Rosa Di Simone spregovorila o vplivu avstrijskega prava na razmere v Primorju v 18. in 19. stoletju; tematika s Czörnigom ni imela neposredne povezave. Predavateljica je svojo pozornost posvetila predvsem protagonistom pravne vede (A. de Giuliani, D. Rossetti, P. Kandler itd.). Sergio Tavano je podobno kot njegova predhodnica s tržaške univerze zelo temeljito obdelal delo Carla Czörniga kot ustanovitelja in predsednika avstrijske državne komisije za spomeniško varstvo (1853—1863). Ravnatelj goriške državne knjižnice Otello Silvestri je podal pregled Czörnigovih objav v goriških knjižnicah, Antonio Trampus iz Trsta pa je v zvezi s Czörnigovim bivanjem v Trstu (1828—1831, 1850—1852) prinesel vrsto novih biografskih podatkov. Posebej se je zaustavil pri knjižnici o tržaških državnih cerkvah in občinskih davkih (1872). Podpisani sem izven programa prebral kratko opozorilo na Czörnigovo etnografsko statistiko, o kateri je pisal leta 1950 prof. Bogo Grafenauer. V diskusiji so sodelovali predvsem predavatelji; nakazali so vrsto vprašanj, ki jih simpozij ni obravnaval (na primer Czörnig in narodnostna razmerja na Goriškem itd.). Kot že povedano, je bil goriški simpozij uvod v daljši seminar o Nemcih in nemški kulturi na Goriškem. Na podoben način so se že odvijali seminarji o Slovencih in Furlanah; kot uvod v seminar o Slovencih (1986) je bil mednarodni simpozij o Štefanu Kociančiču (1984). Gradivo o obeh teh sestankih je izšlo v knjižni obliki (o Kociančičevem zborniku je poročal tudi ZČ 38/1984, 150—151; La cultura slovena nel Litorale. Gorizia 1988). Razprava o Nemcih na Goriškem se bo zagotovo vrnila k Czörnigu, ki je očitno nastopal tudi kot politični eksponent nemštva (opozoriti velja na njegove razprave o nemških diasporah sredi romanskega in slovanskega sveta). S tem v zvezi bi kazalo raziskati njegova razmerja do Slovencev.

Gradivo o simpoziju bo izšlo v knjigi. Koristno bi bilo, da bi objava prinesla tudi bibliografijo Czörnigovih spisov.

Branko Marušič

OBVESTILA

OBVESTILA O IZHAJANJU ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

1. Po utečeni praksi v prvem zvezku novega letnika objavljamo finančni obračun izhajanja Zgodovinskega časopisa v preteklem letu oziroma za pretekli letnik 43/1989. Čeprav so zaradi lanske hiperinflacije vsakršne primerjave števil in odstotkov zelo otežene, vseeno ponavljamo tudi zneske za predhodni letnik (prim. ZČ 43/1989, št. 1, s. 154). Zneski so tokrat seveda v najnovejših konvertibilnih dinarjih, ki so enakovredni avstrijskim šilingom.

K posameznim v tabeli navedenim postavkam naj dodamo še nekaj pojasnil! Dosedanja Raziskovalna skupnost Slovenije je bila tudi lani naš glavni financanec; pri znesku dotacije pa je treba pripomniti, da je bila kar dobra tretjina nakazana šele 27.—

Dohodki	Letnik 1988		Letnik 1989	
	din	%	din	%
Dotacija Raziskovalne skupnosti Slovenije	8.830,65	62,6	148.618,60	63,1
Dotacija Kulturne skupnosti Slovenije	1.688,80	12,0	22.600,00	9,6
Dotacija Izobraževalne skupnosti Slovenije	264,50	1,9	3.557,40	1,5
Dotacije drugih sofinancerjev	1.659,00	11,8	2.240,00	0,9
Naročnina	782,40	5,5	3.857,00	1,6
Prodaja tekočih številik ter starejših letnikov ZČ	198,00	1,4	928,00	0,4
Prodaja knjig Zbirke ZČ	164,00	1,2	441,40	0,2
Obresti	510,00	3,6	53.430,55	22,7
Skupaj	14.097,35	100	235.672,95	100

Izdatki	Letnik 1988		Letnik 1989	
	din	%	din	%
Tiskarski stroški rednih številik	7.746,30	54,6	110.167,85	56,8
Tiskarski stroški ponatisov	520,85	3,7	24.490,60	12,6
Tiskarski stroški Zbirke ZČ	583,00	4,1	4.158,00	2,2
Avtorski honorarji	4.081,45	28,8	37.542,20	19,4
Uredniški honorarji	424,50	3,0	4.096,10	2,1
Stroški uredništva in uprave	824,50	5,8	13.383,20	6,9
Skupaj	14.180,60	100	193.837,95	100
Razlika	-83,25		+41.835,00	

30. 12. 1989. Izobraževalna skupnost Slovenije nam je večino sredstev nakazala šele po koncu leta. Vsekakor pa velja obema navedenima in še Kulturni skupnosti Slovenije zahvala za pomoč, saj si brez nje izdajanja ZČ ne bi bilo mogoče zamisliti. V letu 1988 močno povečane dotacije drugih sofinancerjev so lani skoraj usahnile (to sta predvsem v našem impresumu navedena Znanstveni inštitut ljubljanske Filozofske fakultete in Znanstveno-raziskovalni center SAZU). Močno so se zmanjšali deleži naročnine in iztržka od prodaje; vedeti pa je treba, da je bila večina zneskov vplačanih v prvi polovici leta in da bi ob koncu leta realno predstavljali že desetkrat ali dvajsetkrat več. Del pravočasno poravnane članarine se prikaže tudi v obliki močno povečane postavke obresti. Če ne bi med letom sproti vezali likvidnostnih presežkov, bi lansko poslovanje zaključili z izgubo, ali pa bi morali izdati en ponatis manj.

Med izdatki se je delež za tisk rednih številik povečal približno toliko, kot se je povečal obseg letnika (od 648 na 664 strani). Namesto prejšnjih štirih smo izdali kar rekordnih pet ponatisov starejših, že več let razprodanih zvezkov ZČ. Lani izdana Beličeva knjizica je več kot enkrat tanjša od Cvirnovc iz leta 1988, zato so bili tudi stroški relativno (v odstotkih od skupnih izdatkov) manjši. Največji relativni padec kažejo avtorski in uredniški honorarji. Pri prvih smo se držali določil sporazuma med založbami in avtorji. Ker smo večino honorarjev izplačevali v obliki akontacij ob oddaji rokopisov v tisk, so nominalni zneski res lahko manjši, realno (sproti preračunano v nemške marke ali avstrijske šilinge) pa se je višina honorarjev med letom celo počasi dvigala. Isto velja tudi za prve mesece leta 1990, ko smo za najbolj zahtevne tekste izplačali že 2100 din (ali šilingov) ali 300 mark na avtorsko polo. Manjši primanjkljaj, ki ga je bil izkazoval obračun za letnik 1988, je bil tekom lanskega leta z izterjavo zaostalih naročnin in z izplačilom naknadne subvencije v celoti pokrit. Presežek letnika 1989 po sedanjih cenah ne znese niti za tisk polovice ene redne številke ZČ. Če nam bo letos uspelo ob enako obsežnih rednih številkah izdati še eno izredno in drugo pripraviti za tisk ter ponatisniti vsaj dva starejša zvezka, bomo ta prihranek še kako potrebovali.

2. Zahvaljujemo se tistim članom-naročnikom, ki so že pohiteli s plačilom letošnje naročnine. Iz impresuma v prejšnji številki ste že lahko razbrali, da smo za letnik 44/1990 določili naslednje cene: člani zgodovinskih in muzejskih društev **60 din**, člani upokojniki **45 din**, študentje **30 din** ter nečlani in domače ustanove **96 din**.

3. V uredništvu smo si za izid letošnjih štirih številik zastavili naslednje roke: 15. april, 20. junij, 10. september in 25. november.

4. Za ZČ 1990/2 so med ostalim gradivom v tiskarni že postavljeni naslednji pri-spevki: J. Cvirn — Jezikovna politika celjske občine na prelomu stoletja, Z. Lazarevič — Usoda predvojnih kmečkih dolgov po letu 1945, A. Lešnik — Izključitev Tročkega iz centralnega komiteja VKP(b) in I. Grdina — Gregor Čremošnik in cirilska paleografija.

Janez Stergar

OCENE IN POROČILA

Miroslav Pahor-Janez Šumrada, **Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja**. I. in II. del. Ljubljana : SAZU, 1987. XCVIII + 852. (Viri za zgodovino Slovencev, knj. 10.)

Priprava sodobnega natisa statotov srednjeveškega Pirana, ki ga je v okviru serije Viri za zgodovino Slovencev načrtoval Zgodovinski inštitut »Milka Kosa« ZRC na SAZU, je imela nenavadno usodo. Pobudi se je odzval pokojni Miroslav Pahor (1922—1981), ravnatelj piranskega Pomorskega muzeja »Sergej Mašera«, sicer odličen poznavalec piranske zgodovine. Smrt je preprečila, da bi delo dokončal. Rokopis, ki ga je zapustil, žal ni bil zrel za natis, kljub temu pa je predstavljal solidno podlago za dokončno obdelavo gradiva. Ko je po Pahorjevi prezgodnji smrti prevzel redakcijsko delo Janez Šumrada, sodelavec Zgodovinskega inštituta Milka Kosa, je na podlagi modernih znanstvenih edicijskih principov na novo zasnoval koncepcijo edicije. Pahorjevo zasnovno je sicer pustil nedotaknjeno, saj je Pahor opravil izredno zahtevno delo pri prepisovanju in kolacioniranju primarnih virov. Vendar se je Pahor omejil na prepise fragmentov prvega statuta iz leta 1274, rokopisov statuta iz leta 1307, 1332, 1358, ki jih hranijo v Piranskem arhivu, ter edinega ohranjenega izvoda statuta iz leta 1384. V edicijo je vključena Pahorjeva spremna študija (82 str. tipkopisa), ki pa so jo F. Gestrin, S. Vilfan in J. Šumrada dopolnili in deloma preoblikovali. J. Šumrada je sicer upošteval Pahorjevo zamisel, vendar jo je znatno razširil. Odločil se je, da v izdajo piranskih statotov pritegne vse evidentirane ohranjene rokopise statotov (tiste, ki jih hranijo v Piranskem arhivu, in tiste, ki se nahajajo v Biblioteca civica v Trstu) in vse dosedanje kritične izdaje piranskega statuta (Petronijevo, Kandlerjevo in De Franceschijevo). S tem je edicijo vsebinsko razširil in kritično poglobil. Besedilo posameznih redakcij je skušal med seboj povezati tako, da se je izognil dobesedni objavi posameznim izdaj in je na ta način celotno edicijo zelo racionaliziral. J. Šumrada je dodal k posameznim členom obsežen znanstven aparat (Pahorjevi prepisi so bili opremljeni s sorazmerno redkimi opombami), izdelal konkordančne tabele, vse pa dopolnil s pomagali, indeksom kazal. Na ta način je izdaja piranskih statotov postala za praktično uporabo zelo priročna.

Opozoriti je treba tudi na uvodno poglavje, v katerem je dal Pahor (s predelovalci) prvi celovit pregled piranskega komunalnega prava, ki je bil v uporabi vse do konca Beneške republike (1797). Razvoj zakonodaje v Istri in s tem tudi v Piranu vključuje avtor v politična dogajanja v Istri ob upoštevanju vpliva zunanjih političnih sil. Prvi statut mesta Pirana iz leta 1274 je najstarejši tovrstni dokument na področju Istre in med najstarejšimi na sedanjih jugoslovanskih tleh. Najstarejša poznana statutarna kodifikacija na področju Dalmacije je statut mesta Splita iz leta 1240, njej pa po starosti sledita statut Korčule (1265) in Dubrovnika (1272). Na področju današnje Slovenije je Piran prvo mesto, ki je kodificiralo pravne predpise v enotno knjigo statuta. Naravno je, da prvi piranski statut ni nastal naenkrat, temveč je rezultat dolgotrajnega procesa, ki sega tja v 10. stoletje in katerega podlaga je običajno pravo. V statutu srečamo elemente rimskega municipalnega prava (čeprav ne tako dosledno kot v Dalmaciji) in elemente, prevzete iz fevdalnega prava. Fevdalno pravo je prodrlo v istrska mesta ne samo preko darovnic in meddržavnih pogodb, temveč tudi preko obstoječega prava mejne grofije Istre. To pravo se je afirmiralo v času istrskih mejnih grofov, med katerimi so pomembno vlogo igrali oglejski patriarhi. Ti pa so bili skoraj stalno odsotni iz Istre. Prav zaradi tega se je utrdila vloga zbora odraslih meščanov — arengo. Ta razvoj je privedel do cepitve oblasti med okorelimi fevdalci in nastajajočimi komunalnimi organi z arengo, konzuli in potestati. Statut iz leta 1274, ki se je ohranil le v fragmentih — iz ohranjenega teksta je razvidno, da ga je sestavljalo 10 knjig — je nastal v času, ko je kapetansko mesto zasedal Benečan Giovanni Campolo. Velika Campolova zasluga je v tem, da je prvi v Istri zbral v smotrno urejen in enoten kodeks vse tiste zakonske prvine, ki so bile v rabi že stoletja. Statut iz leta 1274 je bil sad kompromisa med tremi ali celo štirimi strankami, ki so se tedaj v Piranu borile za oblast.

Kmalu po sprejetju prvega statuta v Piranu se je politična situacija spremenila. Leta 1283 so si Benetke podredile Piran, zato je leta 1307 dobil Piran nov statut. Ta je skrajšana, za beneško zasedbo občine prilagojena kopija statuta iz leta 1274. Tudi ta statut je razdeljen na 10 knjig, vsaka pa ima večje ali manjše število členov. Eden od vzrokov izdaje novega statuta je tudi spremenjena notranja situacija v Piranu. V tem času je prišlo namreč do zapiranja velikega sveta (v dalmatinskih mestih šele v tridesetih letih 14. stoletja). Oblast arenga je bila postopoma, vendar dokončno omejena le na potrjevanje sklepov velikega sveta.